

ZES EEUWEN EIGENAREN, PACHTERS EN VEERLIEDEN VAN HET RHENENSE VEER
(PERIODE 1350-1958).

In het november 1984 nummer van Oud Rhenen(Ref.1) zijn reeds een aantal pachters en veerlieden van het oude Rhenense veer aan de orde gekomen.

Opzet was in eerste instantie om na te gaan of er sprake was van een familierelatie tussen de pachters.

Dit was zeker het geval met de familie Vonck van Lienden in de periode ca. 1600-1730.

Daarna is de relatie tussen de pachters van het veer deels minder duidelijk.

Als bronnen werden aanvankelijk haardsteden, huis -en familiegeld registers gebruikt, die aanwezig zijn in het Oud Archief van Rhenen. Aanvullende informatie werd verkregen uit doop, trouw -en begraafboeken en burgerlijke standregisters aanwezig in Rijksarchieven te Utrecht en Arnhem en het Gemeentearchief te Rhenen.

Pachters en veerlieden in de periode 1765-1958

Na 1765 werd het oude veerhuis niet meer genoemd in huis -en familie-geldkohieren en werd dus sinds die tijd waarschijnlijk niet meer bewoond.

Inmiddels is wel meer informatie omtrent de pachters van het veer in de periode 1765-1925 verkregen aan de hand van de Stadsrekeningen van Rhenen(Ref.2);daaron hierbij de volgende aanvullig op de eerder ver-melde gegevens(Ref.1):

VIII. ANTONIJ VAN OMMEREN

Ged.Lienden 2.12.1753 als zoon van Gerrit van Ommeren en Alida Vink.Hij woonde in de Marsch en trouwde Lienden 2.5.1779 met Maria van de Bijl, geboren in de Oudeweert bij Lienden.

Hij pachtte het Rhenense veer in de periode 1781-1786, en vertrok in 1785 naar Overlangbroek.

IX. WILLEM VAN SCHENKHOF(F)

Woonde onder Lienden en trouwde Maria van Luttervelt.

Uit dit huwelijk o.a. Jan Reyer(d)se van Schenkhof, volgt XI. Willen van Schenkhof was pachter van het veer in de periode 1787-1798.

X. JAN VAN DOORN

Ged.Tiel 8.1.1764 als zoon van Seger van Doorn en Maria de Keer ;
hij kwam in 1791 naar Lienden en is daar 4.9.1823 overleden.

Hij trouwde achtereenvolgens:

(1)Lienden 22.1.1792 Neeltje Johanna van Ommeren,overleden bij
geboorte van zoon Nellis Johannis van Doorn te Lienden op
28.3.1793

(2)Lienden 24.1.1796 Hendrina van Heteren,geb.te Meerten;zij her-
-trouwde 28.3.1817 Gijsbert van Maanen.

Jan van Doorn woonde onder Meerten en pachtte het Rhenense veer in
de periode 1799-1808.

XI. JAN REYER(D)SE VAN SCHENKHOF

Geb.Lienden 5.2.1775(Marsch) en woonde te Tiel.

Hij trouwde Rhenen 15.1.1800 Maria Puijk geb. te Utrecht,en is
genoemd als pachter in de periode 1808-1820.

XII.JAN DIRK DE HAAS

Geb.Kesteren 26.2.1777,overl.Lienden 1.4.1834;zoon van Dirk de
Haas,overl.Kesteren 1811,en Jantje Gertsen.

Hij trouwde Lienden 6.5.1812 met Maria Willemina Stam,d.v.Dirk
Stam,landbouwer,en Jantje van Ochten.

Jan Dirk de Haas was pachter van het veer in de periode 1820-1832.

XIII.WILHELM BOVENSCHEN

Hij en zijn erven waren pachters in de periode 1832-1846;voor
verdere gegevens zie Ref.1.

XIV.PELGROM VONK(VAN LIENDEN)

Hij was gehuwd met Catharina Bovenschen,dochter van XIII.

Pelgrom Vonk werd in 1848 bij rechtbank van het veer gezet wegens
niet betalen van pachtgelden;verdere gegevens zie Ref.1.

XV.OTTO STRAMM en JAN TER HAAR

Borgen voor pachtbetaling van Pelgrom Vonk;zij hadden waarschijnlijk
ook commerciële belangen bij het Rhenense veer(groentewinkelier en
karnan).

Genoemd als pachtbetalers in 1851.

XVI.KAREL DE JONG

Geb.Rhenen 15.4.1825,schipper/veerman,overl.Rhenen 24.9.1871;zoon
van Gerrit de Jong,tabaksplanter,en Johanna Willemina van Lent.

Karel de Jong trouwde met Anna Maria van Dolderen, geb. Lienden 5.7.1826 en pachtte het veer vanaf 1.8.1851.

XVII. WILLEM UDO

Geb. Maurik 18.10.1833, landbouwer te Rijswijk en later veerman, overl. Rhenen 13.8.1884; hij was een zoon van Aart Udo, landbouwer, en Dirkje van Keulen en woonde in het veerhuis bij het nieuwe veer. Willem Udo was gehuwd met Willemina van de Geer, geb. Maurik 26.8.1842, overl. Rhenen 8.5.1920.

Hij kwam in 1862 aan het veer als hoogste bieder voor de pacht en wel f 1200 tegen o.a. Karel de Jong die f 850 per jaar bood. Na zijn dood was zijn weduwe pachtster tot 1896.

XVIII. AART UDO

Geb. Rhenen 12.3.1866, veerpachter en caféhouder n.i.v. 1.8.1896; hij was gehuwd met Geertruida Willemina Stam, geb. Lienden 22.2.1865. Het gezin Udo woonde in het veerhuis.

In 1905 kwam Janus Onink naar Rhenen; hij was aanvankelijk veerknecht, later veerman en woonde in een schuit "Nooitgedacht" gelegen bij de Liendense kant van het veer.

Adrianus (Janus) Thomas Onink was geboren te Maurik 2.11.1861 en was gehuwd met Catharina (Kaat) Oeiken van Kalkeren, geb. Zoelen 31.10.1867, en was veerman tot ca. 1935.

XIX/XX. DE LAATSTE PACHTERS EN VEERLIEDEN

De laatste pachters van het Rhenense veer waren achtereenvolgens Huisman uit de Zaanstreek en Tijhuis uit Rijssen (Ref. 7).

De familie Huisman heeft na de Udo's tot 1935 op het veerhuis gewoond; Janus Onink was nog veerman in die tijd.

Per augustus 1935 betrok het gezin van Gerrit van Dijk het veerhuis en zijn daar tot 1958 blijven wonen.

Gerrit van Dijk, geb. Rhenen 24.6.1893, was gehuwd met Elisabeth Baars, en was een zoon van Gerrit van Dijk, veldwachter, en Kuintje van Veldhuizen.

Hij was bedrijfsleider en boekhouder op het Rhenense veer en had het agentschap voor de "Reederij op de Lek" uit Rotterdam.

Er voeren in die tijd grote raderboten op de Rijn tussen Rotterdam en Mannheim in Duitsland, en vervoerden voornamelijk passagiers.

Ze werden in Rhenen de "Pruisse boten" genoemd en hadden een vaste aanlegplaats aan de steiger bij het veer in Rhenen.

Deze boten zijn ook ingezet bij de evacuatie van Rhenenaren in de oorlog.

Daarnaast legden ook vracht -en stukgoedvervoer boten zoals de "Concordia" aan bij de steiger van het veerhuis.

Na 1957 werd het veerhuis annex café omgebouwd tot het horecabedrijf "De Stichtse Oever", tot op heden geëxploiteerd door Mw. L.van Essen.

Laatste veerman was de in Rhenen zeer bekende Willem "Callas" van den Berg.

Willem de veermen werd geboren te Rhenen 4.12.1906 en was een zoon van Johannes Carolus van den Berg en Dientje Nachtegaal.

Hij was getrouwd met Geertrui van Ewijk.

Naast deze veerman werkten ook de zoon van Gerrit van Dijk, Job van Dijk, en Chris Opperman op het veer.

Met de opening van de nieuwe verkeersbrug te Rhenen op 27.11.1957 viel het doek voor het eeuwenoude veer te Rhenen.

Vele Rhenenaren zullen nog met nostalgie terugdenken aan de gierpont "Zeldenrust" later "De Stad Rhenen" geheten.

De oudste pachters van het veer

Over de oudste eigenaren en pachters van het veer bij Rhenen is uitgebreid geschreven door Van Iterson (Ref.3 en 4).

In het Rijksarchief te Utrecht is een overzicht uit de 15^e eeuw te vinden van charters m.b.t. de pacht en eigendomsoverdrachten van het veer in de late middeleeuwen (Ref.5).

Het veer bij Rhenen is waarschijnlijk midden 14^e eeuw gesticht.

In 1601 kreeg de Stad Rhenen van het Carthulzer klooster Nieuwlicht bij Utrecht het recht van veer en gebruik daarvan in pacht.

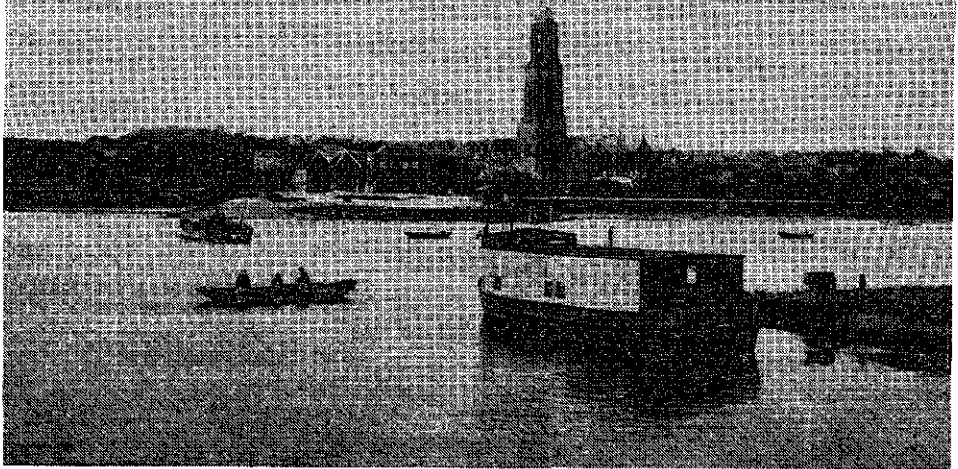
Mede in verband hiermee werden waarschijnlijk door Marcelis van Oort gedetailleerde kaarten van het veer vervaardigd.

De Stad Rhenen verpachtte het veer weer door.

Omstreeks die tijd vinden we de volgende aantekening in het Oud Archief te Rhenen (Ref.2.):

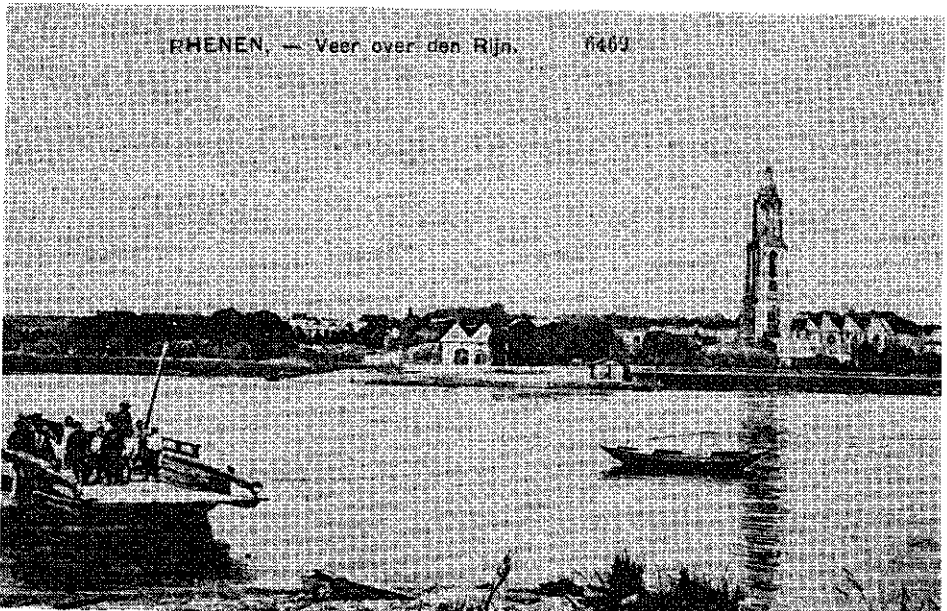
"Andere ontfanck vant veer voor die westpoort deeser stede Rhenen leggende. Hillebrant Vonck heeft van Regeerders deeser stede Rhenen in

Gezicht op RHEHEN van af de overzijde.

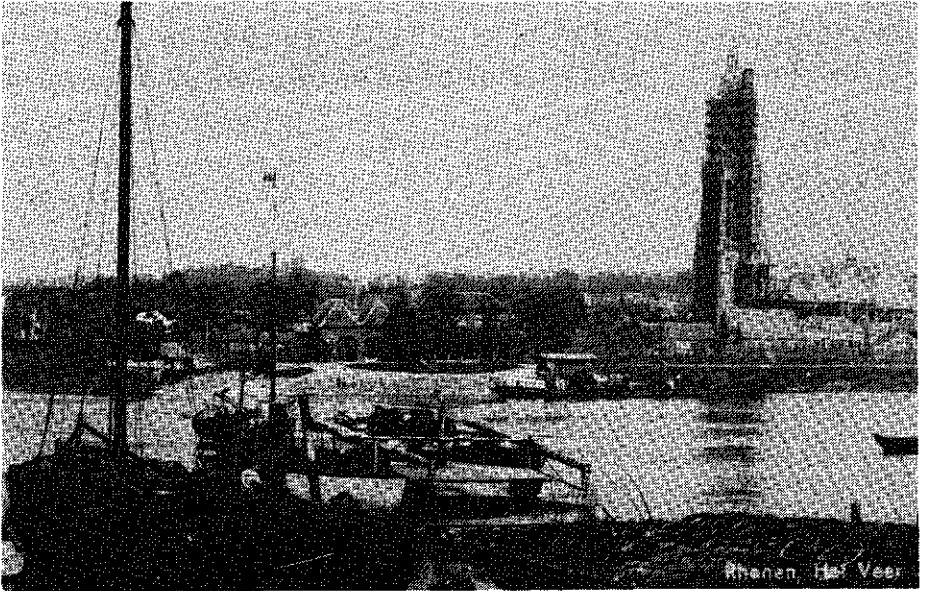

Rhenense veer ca. 1912, met woonboot van veerman Janus Onink

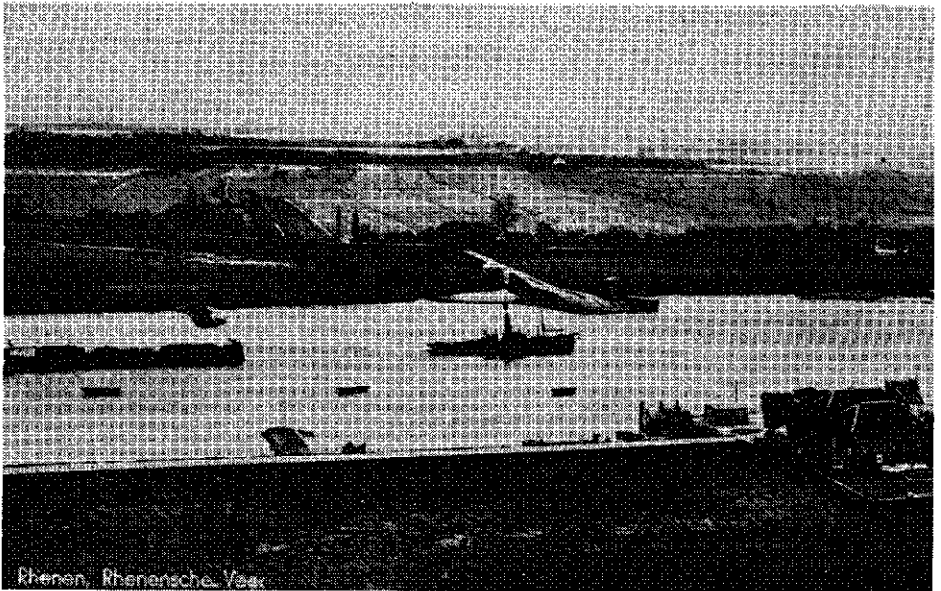
RHENEN. — Veer over den Rijn. 6469

Rhenense veer ca. 1915. Veerman Janus Onink met grote hoed

Het Rhenense veer met vrachtboot bij de steiger
van het veerhuis

Het Rhenense veer en veerhuis net na de tweede
wereldoorlog

pacht het veer voor Rhenen gelege voor dije tijt van vier jaere ingaen-
-de den 1^e Mey anno 1672 's jaers voor guldens LX te betaelen aen twee
termijnen d'eene helfte den 1 sten November en d'anderen helfte den
1 sten Mey en is dit hierover..."

In de stadsrekeningen van Rhenen vinden we jaarlijks sindsdien de pacht-
-betalingen vermeld.

Merkwaardig is een telkens weerkerende "Amerongse tol" betaling met
betrekking tot het Rhenense veer.

Dit blijkt een tol te zijn die betaald moest worden aan de familie
Van Amerongen.

Zo werd er ook jaarlijks geld van "de toll in de Grebb" betaald, ook een
"Amerongse toll".

De Amerongse tol werd geïnd door de Stad Rhenen en vervolgens weer af-
-gedragen aan de familie Van Amerongen.

Interessant is de periode tijdens de bezetting door de Fransen in 1672.
Hierover vinden we in het Oud Archief te Rhenen:

"Den Amerongesen Toll (lees: in de Grebbe) bij Willem Hol in continuatie
voor een jaer voor een honderd vijf en vijftig gulden, verschenen den
eersten September 1672. Dogh alsoo in dat jaer door de ongelegenthey
en vroventuer der fransen den paghter niets ofter seer weinigh hade
ontfangen is uyt die consideratie met de heeren van de magistraede
geaccordeert dat in plaetse van de voorgemelte somme soude betaelen ses-
-tigh gulden. Welcke so weder om bij den rendant als in uytgift soude
blijcken aen de Vrouwe van Amerongen in voldoeninge van het voorsegde
jaer volgens gemaectt accoordt dient halven is betaelt dus alhier

60-0-0 "

"Dirck Guertsen veerman oock van den Amerongese Toll vijftien gulden
voor een jaer paghte van het veer verscheenen Mey 1672 inbegrepen
de verhooginghe waer van doch de verpagtingh is geschiet voor elf maan-
-den oock de opslage van de weduwe van Dirck Geurtse als pachterse
ontfangen de somme van driehondert vijf en twintig gulden

325-0-0 "

Dirck Geurtsz de veerman was de tweede man van Geertje Goossens van
Laeckemondt, de weduwe van Pelgrim Vonck van Lienden; Dirck Geurtsz is
waarschijnlijk bij de inval van de Fransen in 1672 om het lenen gekomen.

Wat precies de Amerongse Tol van vijftien gulden op het Rhenense veer inhield is (nog?) niet bekend, maar had mogelijk betrekking op het oude veerhuis.

Dit was eind 18^e eeuw vervallen geraakt en werd niet meer bewoond. Zo vinden we in de stadsrekeningen van 1782 de volgende betaling:

"Antonij van Ommeren, pacht van het veer uitgezonderd veerhuis met de tol op hetzelfde 650-0-0 "

Hier onder volgen tenslotte in chronologische volgorde een aantal eigenaren, pachters en veerlieden van het Rhenense veer over de periode 1350-1958 (Ref. 1 t/m 7).

Literatuurbronnen

1. A. J. de Jong, Oud Rhenen, November 1984.
2. Stadsrekeningen, Oud Archief Rhenen, o.a. No 182, 191, 236, 307 en 694.
3. W. van Iterson, "De Geschiedenis van het Pontveer te Rhenen", Jaarboekje van Oud Utrecht 1953, p. 58 e.v.
4. Prof. Dr W. van Iterson, "De Stad Rhenen", p. 24 e.v..
5. Rijksarchief Utrecht, Kapittelarchieven K, k & k, N° 626.
6. Verzameling archiefstukken m.b.t. het Rhenense veer, Oud Archief Rhenen No 120.
7. Mondelinge informatie verkregen van de heer G. van Dijk (geb. 1916) te Rhenen.
8. J. G. Koekoek Jr en Dr H. P. Deys, "Gebroken Lente - Rhenen 1940/45", p. 60.

A. J. de Jong, Voorthuizen.

PERIODE/JAAR	EIGENAAR/LEENHEER	LEENMAN/PACHTER EXPLOITANT/VEERMAN
25.9.1350	Familie Van Zuylen	Aelbrecht van Hemerten
30.11.1391	Willem van Zuylen, Heer van Abcoude en Duurstede	Willem van Hemerten
1408	Geslacht Van Zuylen, Heren van Abcoude en Gaesbeek	Willem van Hemerten
8.7.1416	Idem	Jan Bor van Hemerten
tot 1450	Jacob, Heer van Gaesbeek	Jan Pot
28.11.1450	Jacob, Heer van Gaesbeek	Willam van Boxmeer
tot 1457	Idem, overl.Brussel 1459	
14.8.1457	Philips Codde (Med.Dr)	
4.9.1459	Melys Utenenghe (erfgenaar van Jacob van Gaesbeek)	
22.6.1462	Carthuysen klooster Nieuwlicht bij Utrecht	
30.3.1463	Bisschop David van Bourgondië/Carthuysers	Hendrik van Heeswijk
1466-1470	Idem	Henric Mom/Willem die Bruyn
1498-1507	Idem	Gerrit Gaertsz
1528	Karel V/Carthuysers	
10.2.1571	Carthuysers	Harman Cornelisz
13.5.1572	Carthuysers/Stad Rhenen	
1581	Staten van Utrecht/ Carthuysers/Stad Rhenen	
13.9.1601/1.5.1602	Idem	Hillebrant Vonck van Lienden
1.5.1642	Idem	Pelgrim Vonck van Lienden

PERIODE/JAAR	EIGENAAR/LEENHEER	PACHTER/VEERMAN
1.5.1662	Staten van Utrecht/ Carthuysers/Stad Rhenen	Dirck Geutzsz, geh. met Gerritgen Gosens van Laeckemondt, weduwe van Pelgrim Vonck v. Lienden
1.5.1672	Idem	Gerretgen Gosens van Laeckemondt
1.5.1681	Idem	Roelof Vonck v. Lienden
1.5.1709	Idem	Steven Vonck van Lienden
1.5.1729	Idem	Goebel Aertsen Vink
1.5.1742	Idem	Johannes van Vastrick
1.5.1781	Idem	Antonij van Ommeren
1.3.1787	Idem	Willem van Schenkhof (f)
1.2.1798	Idem	Jan van Doorn
1799	Domeinen/Stad Rhenen	
3.9.1808	Idem	Jan Reyer(d)se van Schenkhof
21.12.1820	Idem	Jan Dirk de Haas
29.12.1832	Idem	Wilhelm Bovenschen
30.7.1833	Idem	Gerritje Achterberg, weduwe Wilhelm Bovenschen
24.9.1842	Stad Rhenen	
1.2.1846	Idem	Pelgrom Vonck (v. Lienden)
1.2.1851	Idem	Otto Stramm/Jan ter Haar (borgen)
1.8.1851	Idem	Karel de Jong
1862-1896	Idem	Willem Udo en zijn erven
1896 e.v.	Idem	Aart Udo; veerman: Adrianus Thomas Onink
ca. 1930	Idem	Huisman uit Zaandam
1935-1958	Idem	Tijhuis uit Rijssen, Veerhuis: G. van Dijk Veerman: Willem van den Berg

HOEVEEL TE BIJEN VOOR DE PACT VAN HET RHENENSE VEER?

In vroeger tijden werd het Rhenense veer verpact voor een periode van twaalf jaar, later vier jaar, aan de hoogstbiedende.

Probleem was hoeveel men moest bieden voor deze pacht, en natuurlijk wilde men niet te veel betalen.

Een oud Rhenenaar wist daarover het volgende te vertellen.

Aan de Liendense kant van het veer stond achter de dijk het café van Van Dolderen.

Deel van het dak hiervan stak net boven de dijk uit.

Wat men wel deed is naar de zolder van het café gaan en een dakpan omhoog steken, om vandaar uit het veer te bespieden.

Zo kon men erachter komen wat ongeveer de dagelijkse inkomsten van het veer waren.

Ook een manier en een aardig verhaal!

ADJ

Het verlaten Rhenense veer eind vijftiger jaren.
Veerhuis is omgebouwd tot horecabedrijf " De
Stichtse Oever "